

УДК 342.25:332.14:336

DOI:10.32680/2409-9260-2023-10-311-30-36

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Любка В.,В., аспірант, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
e-mail: lubka1980@gmail.com
ORCID ID: 0009-0002-1953-7169

Коцюк В.М., аспірант, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
e-mail: viktorkotsyuk@gmail.com
ORCID ID: 0009-0009-7682-6582

Іванів Р.Г., аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна
e-mail: rostyk24051999@gmail.com
ORCID ID: 0009-0008-5089-1821

Марущак С.І., аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна
e-mail: Stepochk@bigmir.net
ORCID ID: 0009-0006-2981-4149

***Анотація.** Фінансове забезпечення територіальних громад має важливе значення для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інших сфер, які безпосередньо впливають на якість життя громадян, які проживають на їх території. Фінансове забезпечення громади характеризується бюджетними надходженнями з різних джерел, включаючи місцеві податки і збори, гранти від центрального уряду, місцеві позики і кредити, джерела природних ресурсів, податки від місцевого бізнесу, гранти і проекти від міжнародних організацій. Встановлено, що бюджетні надходження варіюються і залежать від конкретних умов та обставин кожної територіальної громади. Важливо ефективно управляти цими фінансовими ресурсами і використовувати їх для розвитку громади та задоволення потреб населення. Бюджети громад Закарпатської області складаються з доходів Березівського, Мукачівського, Раківського, Тачівського, Ужгородського та Хустського районів. Найбільшу питому вагу у бюджетах територіальних громад Закарпатської області у 2021-2022 рр. мав Ужгородський район, відповідно 44,8% та 50,9%. Визначено, що питома вага надходжень Ужгородського району за ці роки зросла на 59,2%. Для вдосконалення системи фінансового забезпечення українських громад запропоновано використовувати демократичні механізми оцінки та впливу на місцеві бюджети для забезпечення ефективного та цільового витрачання коштів місцевих бюджетів. Доведено, що війна змінила підхід місцевих громад до фінансового забезпечення. Водночас зросли фінансові надходження від міжнародних і національних фондів та організацій у вигляді підтримки від благодійників і меценатів (гуманітарна допомога). Воєнний стан та пов'язані з ним виклики змусили прийняти нові програми та видатки, характерні для цього періоду. Більшість місцевих органів влади реалізують спеціальні програми для підтримки та забезпечення своєї діяльності, фінансування будівництва та розгортання бомбосховищ, створення запасів матеріальних цінностей, придбання генераторів для енергозабезпечення бюджетних установ, надання адресної допомоги військовослужбовцям та їхнім сім'ям. Для допомоги внутрішньо переміщеним особам та задоволення їхніх потреб здійснюються окремі заходи фінансової підтримки, запроваджуються окремі бюджетні програми.*

***Ключові слова:** територіальні громади, маркетингове забезпечення, фінансові ресурси, фінансування територіальних громад.*

FINANCIAL SECURITY OF THE TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE TRANSCARPATHIAN REGION

Liubka Vitalii, Postgraduate Student, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
e-mail: lubka1980@gmail.com
ORCID ID: 0009-0002-1953-7169

Viktor Kotsyuk, Postgraduate Student, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
e-mail: viktorkotsyuk@gmail.com
ORCID ID: 0009-0009-7682-6582

Ivaniv Rostyslav, Postgraduate Student, The National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine
e-mail: rostyk24051999@gmail.com
ORCID ID: 0009-0008-5089-1821

Marushchak Stepan, Postgraduate Student, The National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine
e-mail: Stepochk@bigmir.net
ORCID ID: 0009-0006-2981-4149

Abstract. Financial support for territorial communities is of great importance for the development of infrastructure, education, healthcare, social protection, and other areas that directly affect the quality of life of the citizens residing within their territories. The financial support of communities is characterized by budgetary revenues from various sources, including local taxes and fees, grants from the central government, local loans and credits, natural resources, taxes from local businesses, grants, and projects from international organizations. It is established that budgetary revenues vary and depend on the specific conditions and circumstances of each territorial community. It is crucial to effectively manage these financial resources and utilize them for community development and meeting the needs of the population. The budgets of communities in the Zakarpattia region are composed of revenues from the Berehove, Mukachevo, Rakhiv, Tyachiv, Uzhgorod, and Khust districts. In 2021-2022, the Uzhgorod district contributed the highest proportion to the budgets of territorial communities, accounting for 44.8% and 50.9% respectively. It is substantiated that the proportion of revenues from the Uzhgorod district in these years increased by 59.2%. To improve the financial support system of Ukrainian communities, it is proposed to use mechanisms of democratic assessment and influence on local budgets to ensure effective and targeted expenditure of local budget funds. It is proven that the war has changed the approach of local communities to financial support. At the same time, financial receipts from international and national funds and organizations in the form of support from philanthropists and patrons (humanitarian aid) have increased. The state of war and the associated challenges have compelled the adoption of new programs and expenditures characteristic of this period. Most local authorities are implementing special programs to support and ensure their activities, finance the construction and deployment of bomb shelters, create reserves of material values, purchase generators for energy supply to budgetary institutions, and provide targeted assistance to servicemen and their families. Separate measures for financial support are carried out to assist internally displaced persons and meet their needs, with separate budget programs being introduced.

Key words: territorial communities, marketing support, financial resources, financing of territorial communities.

JEL Classification: O130, O180, Q140.

Постановка проблеми. В сучасних умовах, коли більшість країн впроваджують політику децентралізації, передаючи більше фінансових та адміністративних повноважень місцевим громадам, виникає потреба в ефективному фінансовому забезпеченні цих громад. Крім того, фінансове забезпечення територіальних громад важливе для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інших сфер, які безпосередньо впливають на якість життя громадян. Фінансове становище територіальних громад може бути фактором, який впливає на рішення інвесторів щодо розміщення підприємств і створення робочих місць. Від цього залежатиме розвиток регіонів, що дозволить уникнути нерівності у доступі до послуг та забезпечить рівні можливості.

Відмітимо, що пандемія COVID-19 та інші сучасні глобальні виклики підкреслюють важливість місцевих громад та їхньої фінансової стійкості.

Отже, забезпечення фінансової стійкості територіальних громад є ключовим завданням для забезпечення сталого розвитку та покращення якості життя громадян. Тому ця тема залишається актуальною та необхідною для багатьох країн та регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження рівня фінансування територіальних громад здійснювалось неодноразово вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, О. Ю. Бочко [2], О. Мороз [10] розкривали загальні аспекти функціонування територіальних громад, обґрунтовуючи сучасні реалії та проблеми їх розвитку. Теоретичні аспекти та удосконалення механізмів формування бюджетів територіальних громад розкрито в працях А. Єрмоєнко [6]. О. Токаренко і Г. Матвієнко вказували на стратегічні напрями управління фінансами територіальних громад [12].

За дослідженнями О. Крайник та О. Федорчак «функціонування територіальних громад залежить від активізації їхнього економічного розвитку і шляхом використання наявних ресурсів, і шляхом пошуку нових джерел надходжень, інноваційних рішень, застосування провідного досвіду в управлінських та організаційних процесах. Підвищення ефективності використання всіх видів місцевих ресурсів, зростання підприємництва, розвинена інфраструктура здатні забезпечити ефективну систему фінансування розвитку територіальної громади» [8].

О. Марценюк, О. Гуменна, Т. Деньдобра вважають, що фінансування територіальних громад залежить від здатності використовувати особливості конкретної території, знаходження різноманітних джерел фінансових ресурсів, системи накопичення, ефективного використання та розподілу фінансових ресурсів, а також від створення умов для успішної реалізації економічних планів, проєктів та соціальних програм на місцевому рівні [9].

Т. Келеберда, В. Далик, С. Бабій, С. Ярмус, К. Злотогурський, заглядаючи на перспективу,

вказують на інноваційні методи вдосконалення фінансування територіальних громад у післявоєнний період [7]. З цього приводу В. П. Горин, С. В. Савчук доводять, що перетворення потенційних резервів у реальні надходження до місцевого бюджету потребує концентрації зусиль різних гілок публічної влади та прийняття управлінських рішень, які можуть бути негативно прийняті як у політичному середовищі, у бізнесових колах, так і частиною вітчизняного суспільства [4].

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність наукових досліджень та публікацій з проблем фінансового забезпечення територіальних громад, у статті автори вважають за необхідне наголосити на фінансовому забезпеченні територіальних громад Закарпатської області.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження фінансового забезпечення територіальних громад Закарпатської області. В процесі проведеного наукового дослідження авторами застосовано різні спеціальні та загальнонаукові методи. Зокрема, дедуктивний та індуктивний методи використано при дослідженні рівня надходжень до бюджетів територіальних громад Закарпатської області. Методи аналізу та синтезу застосовано при обґрунтуванні динаміки надходжень до бюджетів територіальних громад досліджуваної області. Графічний метод використано для схематичного представлення динаміки надходжень до обласного бюджету у розрізі кварталів. При формуванні висновків застосовано метод узагальнення.

Основний матеріал. В результаті децентралізації об'єднані громади не лише збільшили власну фінансову спроможність, але й отримали інші засоби забезпечення економічного розвитку, такі як зовнішні запозичення, самостійний вибір органу, що розпоряджається коштами місцевого бюджету, пов'язаними з розвитком, та самостійні доходи для бюджетних установ.

У цьому контексті фінансова підтримка розвитку територіальних громад розглядається О. Крайник та О. Федорчак у рамках трьох основних підходів. По-перше, рівень достатності місцевого бюджету як результат фінансово-бюджетної складової процесу децентралізації, що фактично визначає спроможність органів місцевого самоврядування здійснювати свої повноваження та їх вплив на соціально-економічний розвиток конкретних регіонів. По-друге, фінансова підтримка місцевого самоврядування з боку держави через створення дотацій, субвенцій та цільових фондів розвитку. По-третє, пошук місцевою владою додаткових фінансових ресурсів за рахунок використання потенціалу розвитку конкретних регіонів [8].

Фінансове забезпечення територіальних громад характеризується надходженнями до бюджетів із різних джерел, серед яких:

1. Місцеві податки і збори. Багато територіальних громад збирають податки та збори від своїх резидентів та підприємств. Це може включати власні податки на нерухомість, податки на доходи, податки на нерухомість, податки на рекламу тощо.

2. Дотації від центрального уряду, оскільки він може надавати фінансову підтримку місцевим громадам у формі дотацій та субвенцій. Ці кошти можуть бути виділені для реалізації конкретних проектів або для фінансування загальних потреб громад.

3. Місцеві позики і кредити. Громади можуть залучати кредити або позики на ринку фінансування для фінансування інфраструктурних проектів та розвитку.

4. Джерела природних ресурсів. Джерела природних ресурсів, такі як видобуток сировини або екологічні платежі, можуть бути складовими бюджетів територіальних громад.

5. Податки від місцевих підприємств. Місцеві підприємства, які мають виробничу діяльність на території громади, можуть вносити податки та збори у бюджет громади. Це включає податок на прибуток, податок на нерухомість, податок на землю тощо.

6. Гранти та проекти міжнародних організацій. Деякі громади можуть отримувати фінансову підтримку через гранти і проекти від міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС та інші.

7. Інші джерела, приміром, доходи від місцевих лотерей, спонсорські та благодійні внески тощо.

Отже, надходження до бюджетів можуть бути різними та залежать від конкретних умов та обставин кожної територіальної громади. Важливо забезпечити ефективне управління цими фінансовими ресурсами та їх використання для розвитку громади та забезпечення потреб її мешканців.

Територіальні громади у Закарпатській області відомі своєю багатоманітною культурною спадщиною, мальовничими пейзажами та розмаїттям етнічних груп. Нагадаємо, що у Закарпатській області розвинені різні галузі, включаючи сільське господарство, лісове господарство, туризм, виноробство та інші. Територіальні громади можуть мати варіації фінансових доходів від основних видів економічної діяльності підприємств, які знаходяться на її території.

У контексті територіальних громад Закарпатської області важливо враховувати особливості культурного розвитку та збереження традицій. Територіальні громади мають забезпечувати

доступ до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг для її мешканців навіть в умовах важкодоступних районів. Важливо враховувати всі ці особливості при розробці стратегій розвитку територіальних громад у Закарпатській області, забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян та збалансованого соціально-економічного розвитку регіону.

Надходження до бюджетів територіальних громад Закарпатської області формуються із надходжень районів області, яких, згідно з новим адміністративно-територіальним устроєм області, є шість: Ужгородський, Берегівський, Тячівський, Хустський, Рахівський та Мукачівський райони (табл. 1).

Таблиця 1

Надходження до бюджетів територіальних громад (загальний та спеціальний фонд), млн. грн.

Райони	2021 р.	Питома вага району у структурі області, %	2022 р.	Питома вага району у структурі області, %	2022 р. у % до 2021 р.
Ужгородський	2003,4	44,8	3190,0	50,9	159,2
Берегівський	746,8	16,7	982,4	15,7	131,5
Тячівський	408,4	9,1	532,2	8,5	130,3
Хустський	914,0	20,5	984,5	15,7	107,7
Рахівський	254,3	5,7	355,6	5,7	139,9
Мукачівський	142,4	3,2	223,9	3,6	157,2
Всього по Закарпатській обл.	4469,3	100,0	6268,5	100,0	140,3

Джерело: [5]

Проведені дослідження дозволяють зробити висновки, що найбільшу питому вагу у бюджетах територіальних громад Закарпатської області у 2021-2022 рр. мав Ужгородський район, відповідно 44,8% та 50,9%. Також бачимо, що питома вага надходжень Ужгородського району за ці роки зросла на 59,2%.

Загальний обсяг надходжень до обласного бюджету за досліджуваний період зріс на 40,3%. Більш детально, у розрізі кварталів, динаміку надходжень до обласного бюджету подано на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка надходжень до обласного бюджету у розрізі кварталів, млн. грн.

Джерело: [5]

За даними рис. 1. найбільші обсяги надходжень до бюджету Закарпатської області були у третьому кварталі 2021 р. – 33991,89 млн. грн., а найменші – у першому кварталі цього ж року – 2 457,35 млн. грн.

Досліджуючи надходження до бюджетів Закарпатської області у розрізі кварталів, відмітимо, що найбільшими обсяги надходжень були у третьому кварталі 2021 року від Хустського та Ужгородського районів, що відповідно становили 9731,98 млн. грн. та 9317,69 млн. грн. За досліджуваний період найменший рівень надходжень забезпечив Рахівський район у третьому кварталі 2022 р. – 217,69 млн. грн. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка надходжень до бюджетів територіальних громад (загальний та спеціальний фонд), млн. грн.

Райони	2021р.				2022р.			
	I кв	II кв	III кв	IV кв	I кв	II кв	III кв	IV кв
Берегівський	380,31	908,39	3288,97	746,81	746,81	417,32	661,36	982,35
Мукачівський	502,7	1153,22	7038,49	1331,58	1331,58	1103,19	2042,85	2968,77
Рахівський	169,76	407,77	3073,83	254,3	254,3	135,6	217,69	355,64
Тячівський	272,1	595,43	1540,93	408,36	408,36	210,39	321,76	532,23
Ужгородський	623,6	1422,78	9317,69	2003,4	2003,4	1249,68	2065,84	3189,97
Хустський	508,88	1190,45	9731,98	913,97	913,97	501,83	796,32	984,47

Джерело: [5]

Порівнюючи результати за січень-вересень 2022 року з аналогічним періодом попереднього року, можна зазначити, що 61 територіальна громада Закарпатської області має позитивний темп зростання доходів.

В абсолютному значенні найбільше зросли надходження до бюджету Мукачівської територіальної громади – на 740,7 млн. грн. або на 60% більше відповідного періоду минулого року. Основними причинами такого збільшення доходів у згаданих громадах у більшості випадків є зростання надходжень податку на доходи фізичних осіб, а також зростання надходжень плати за надання адміністративних послуг [11].

Для вдосконалення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні необхідно забезпечити ефективне та цільове витрачання коштів місцевих бюджетів шляхом використання демократичних механізмів оцінки та впливу на місцеві бюджети. На доходи місцевих бюджетів позитивно вплинули зміни до Податкового кодексу України, які розширили умови переходу підприємств на спрощену систему оподаткування, за якою вони сплачують єдиний податок у розмірі 2%.

У зв'язку з війною фінансові надходження зросли за рахунок підтримки благодійників та меценатів (гуманітарна допомога) від міжнародних і вітчизняних фондів та організацій.

Завдяки змінам у законодавстві, що дозволили збільшити резервний фонд та особливий порядок використання коштів резервного фонду, територіальні громади збільшили обсяг своїх резервних фондів більш ніж удвічі. Кошти були розподілені за такими напрямками: громадський порядок, безпека та правосуддя; охорона здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення; житлово-комунальне господарство; загальнодержавні функції.

Воєнний стан в Україні та пов'язані з ним виклики змусили ухвалити нові програми та видатки, характерні для цього періоду. Більшість територіальних громад реалізовували окремі програми підтримки та забезпечення їх діяльності, фінансували будівництво та облаштування бомбосховищ, формували запаси матеріальних цінностей, закупували генератори для забезпечення енергією бюджетних установ та адресної допомоги військовослужбовцям і членам їхніх родин. Вжито індивідуальних заходів фінансової допомоги та реалізовано окремі бюджетні програми для підтримки внутрішньо переміщених осіб та забезпечення їхніх потреб.

Висновки. Фінансове забезпечення територіальних громад характеризується надходженням до бюджетів з різних джерел: місцеві податки і збори, дотації від центрального уряду, місцеві позики і кредити, джерела природних ресурсів, податки від місцевих підприємств, гранти та проекти міжнародних організацій, інші джерела. Надходження до бюджетів можуть бути різними та залежать від конкретних умов та обставин кожної територіальної громади. Важливо забезпечити ефективне управління цими фінансовими

ресурсами та їх використання для розвитку громади та забезпечення потреб її мешканців. Надходження до бюджетів територіальних громад Закарпатської області формується із надходжень Берегівського, Мукачівського, Рахівського, Тячівського, Ужгородського та Хустського районів.

Для вдосконалення системи фінансового забезпечення територіальних громад в Україні необхідно забезпечити ефективне та цільове витрачання коштів місцевих бюджетів із застосуванням демократичних механізмів оцінки та впливу на місцеві бюджети.

Війна змінила підходи до фінансового забезпечення територіальних громад. Водночас фінансові надходження зросли від міжнародних і вітчизняних фондів та організацій у вигляді підтримки благодійників та меценатів (гуманітарна допомога). Воєнний стан в Україні та пов'язані з ним виклики змусили ухвалити нові програми та видатки, типові для цього періоду. Більшість місцевих органів влади здійснюють окремі програми підтримки та забезпечення своєї діяльності, фінансування будівництва та розміщення бомбосховищ, формування резервів матеріальних цінностей, придбання генераторів для енергозабезпечення бюджетних установ та адресної підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей. Для підтримки внутрішньо переміщених осіб та забезпечення їхніх потреб реалізовано окремі заходи фінансової підтримки та запроваджено окремі бюджетні програми.

Список літератури

1. Бібік Н. В., Шаповал Г. М. Аналіз міжнародного досвіду розвитку територіальних громад та визначення напрямків його впровадження в Україні. Сучасний стан наукових досліджень та технологій у промисловості. 2019. № 2 (8). С. 5–14.
2. Бочко О. Ю. Дослідження розвитку сільських територій Закарпатської області в умовах Євроінтеграційних процесів. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2022. №7(296). С.17-22. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/archive.php> (дата звернення: 04.07.2023).
3. Варцаба В. І., Мулеса Е. В. Реалізація фінансової децентралізації: виклики та досягнення громад. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 28–2. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/28_2_2018/21.pdf (дата звернення: 06.07.2023)
4. Горин В. П., Савчук С. В. Резерви нарощування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану. Агросвіт. 2023. № 13. С.11-20.
5. Державна служба статистики України: URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.06.2023).
6. Єрмоменко А. Місцеві бюджети у системі фінансового забезпечення територіальних громад. Економічний вісник університету. 2023. №57. С. 132-137.
7. Келеберда Т., Далик В., Бабій С, Ярмус С., Злотогурський К. Інноваційні методи вдосконалення фінансування територіальних громад у післявоєнний період. Академічні візії. 2023. № 20. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/589> (дата звернення: 04.07.2023).
8. Крайник О., Федорчак О. Фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2022. Т. 2 (43). С. 118-125.
9. Марценюк О., Гуменна О., Деньдобра Т. Перспективи зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах децентралізації. Економіка та суспільство. 2023. № 51. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-50> (дата звернення: 04.07.2023).
10. Мороз О. Територіальна громада: сутність, становлення та сучасні українські реалії. Демократичне врядування. 2008. Вип. 2. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRNe-journals/DeVr/2008_2/fail/Moroz.pdf (дата звернення: 07.07.2023).
11. Надходження до місцевих бюджетів Закарпаття за 9 місяців 2023 року зросли на 34,5% URL: <https://zakarpattia.net.ua/News/230671-Nadkhodzhennia-do-mistsevykh-biudzhetiv-Zakarpattia-za-9-misiatsiv-2023-roku-zrosly-na-345> (дата звернення: 07.07.2023).
12. Токаренко О., Матвієнко Г. Стратегічне управління фінансами територіальних громад. Економіка та суспільство, 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-5>.

References

1. Bibik, N. V., Shapoval, H. M. (2019). Analysis of the international experience of the development of territorial communities and determination of directions for its implementation in Ukraine. *Suchasnyi stan naukovykh doslidzhen ta tekhnolohii u promyslovosti*. 2 (8), 5–14. [In Ukrainian].
2. Bochko, O. Iu. (2022). Research on the development of rural areas of Zakarpattia Oblast in the context of European integration processes. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*. 7(296), 17-22. Retrieved from <http://n-visnik.oneu.edu.ua/archive.php> (accessed 04 June 2023) [In Ukrainian].
3. Vartsaba, V. I., Mulesa, E. V. (2018). Implementation of financial decentralization: challenges and achievements of communities. *Prychornomorski ekonomichni studii*. 28–2. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/28_2_2018/21.pdf (accessed 06 June 2023) [In Ukrainian].
4. Horyn, V. P., Savchuk, S. V. (2023) Reserves for increasing financial resources of territorial communities under martial law. *Ahrosvit*, 13, 11-20. [In Ukrainian].
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]: Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 04 June 2023) [In Ukrainian].
6. Ieromenko A (2023). Local budgets in the system of financial support of territorial communities. *Ekonomichni visnyk universytetu*, 57, 132-137. [In Ukrainian].
7. Keleberda, T., Dalyk, V., Babii, S, Yarmus, S., Zlotohurskyi, K. (2023) Innovative methods of improving financing of territorial communities in the post-war period. *Akademichni vizii*, 20. Retrieved from <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/589> (accessed 04 June 2023) [In Ukrainian].
8. Krainyk, O., Fedorchak, O. (2022) Financing the development of territorial communities in conditions of decentralization. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, 2 (43),118-125. [In Ukrainian].
9. Martseniuk, O., Humenna, O., Dendobra, T. (2023). Prospects for strengthening the financial self-sufficiency of territorial communities in conditions of decentralization. *Ekonomika ta suspilstvo*, 51. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-50> (accessed 04 June 2023) [In Ukrainian].
10. Moroz, O. (2008). Territorial community: essence, formation and modern Ukrainian realities. *Demokratyчне vriaduvannya*, 2. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRNe-journals/DeVr/2008_2/fail/Moroz.pdf (accessed 07 June 2023) [In Ukrainian].
11. Nadkhodzhennia do mistsevykh biudzhativ Zakarpattia za 9 misiatsiv 2023 roku zrosly na 34,5% Retrieved from <https://zakarpattya.net.ua/News/230671-Nadkhodzhennia-do-mistsevykh-biudzhativ-Zakarpattia-za-9-misiatsiv-2023-roku-zrosly-na-345> (accessed 07 June 2023) [In Ukrainian].
12. Tokarenko, O., Matviienko, H. (2023). Strategic management of finances of territorial communities. *Ekonomika ta suspilstvo*, 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-5>. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.10.2023

Прийнята до публікації 19.10.2023